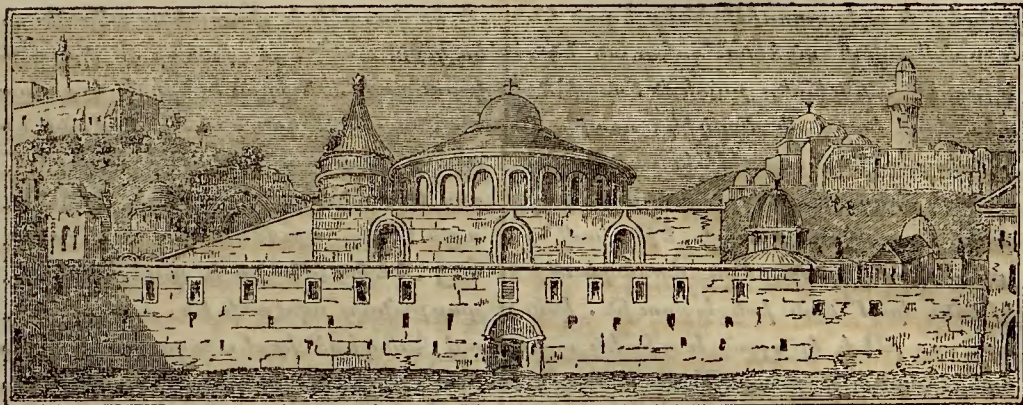

ՄԵՏԱՍԱՆԵՐՈՐԻ ՏԱՐԻ

թիւ 6.

Մ Մ Ս Ա Գ Ի Ր

ՅԱՒԵՆԱՅ 30

1876.

ԱԶԳԱՅԻՆ, ԲՍԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԳԻՏԱԿԱՆ

ՅՈՒՆԱԿԱՆ ՆԵՆԳՈՒԹԻՒՆԻՐ

ՏԱՏ անգամ առիթ ունեցած է Աֆօն աղգայնոց հաղորդել տեղւոյս Յունաց Միաբանութեան նենգութիւններն, մեղ հասուցած անհնարին չարիքներն ու աղէտները, գործած բռնութիւններն, անիրաւութիւններն մեղ դէմ եւ մեր իրաւանց յափշտակութիւնները. այս անգամ եւս կը պարտաւորի մի քանի խօսք ասել, ոչ թէ Յայնէրն պարտաւերը նորատակաւ. ոչ, վասն զի ամեն ոք գիտէ նոցա ինչ պիտի աղգ լինելը. սրտամոլութենէ քիչ շատ տեղեկութիւն ունեցող ամեն անձ գիտէ Յունաց նենգութիւնները, մեր կարարանոց անամօթութիւնը և այլոց իրաւունքներն բռնաբարելու և յափշ

տակելու վատ և անարգ ոգին, այլ միայն Ս. Աթոռոյս դառն հացութիւնը և առ այս աղգին անտարբերութիւնը ցուցնելու համար կը գրեմք:

Աղգ. ամեն անհատ կամ տեսնելով եւ կամ լսելով, գիտէ, որ մեր Ս. Երուսաղէմի մէջ բաւական հաստատութիւններ ունիմք, Ս. Տեղեաց մէջ շատ իրաւունքներ ու տեղեր ունիմք. բայց գիտե՞ն արդեօք թէ այս հաստատութիւններն, այս իրաւունքներն ու տեղերն ունենալու համար, կամ ունենալէն յետոյ հաստատ եւ անկորուստ պահպանելու համար յի սկզբանէ անտի ինչ զոհողութիւններ, թէ բարոյական և թէ նիւթական, ինչ

ջանքեր և աշխատութիւններ եղած են և քանի՛ քանի՛ անձինք զոհուած են : Ի հարկէ չեն գիտեր շատերն , որովհետեւ կան կարգ մի մարդիկ , որոյ աչքին երբէք նշանակութիւն չունին այս օրինակ հաստատութիւնք , հետեւաբար բնաւ հոգեբնին չէ , եթէ ամենքը մէկ տեղ կորսուելու վտանգի մէջ իյնան , կամ նոյն խի կորուսին . կան ալ , որք թէ և կը զգան և գիտեն այս պիտի իրաւանց մեծութիւնը և կարեւորութիւնը , բայց որովհետեւ հրմտութիւն չունին Ս . Տեղեաց խնդիրներուն , ուստի չեն գիտեր թէ՛ ինչ նշանակութիւն ունի աւելի մը , կան թեղի մը և կամ անցուդարձի մը խընդիրը և հետեւաբար առ այս եղած զոհողութեանց մեծութիւնը չեն կարող հասկանալ : Այս է պատճառը , որ երբ շատ անգամ կը լսեն թէ Երուսաղէմայ մէջ աւելածութեան համար , կարգալով անցնելու համար սղգաց Արօնական միաբանութիւններն իրարու գլուխ կոտորած են , և կամ երբ լսեն թէ՛ մեր Միաբանութիւնը Տէրութեան ղինուորներով ու զէնքով դուրս արտաքսուած են մեր սեփհա կան Եկեղեցիէն , որպէս զի ազատ կերպով և առանց ընդգիմութեան աւելած են Յոյնք ուր որ կուղեն , կը զարմանան այս տեսակ խնդիրներուն վերայ և կը խնդան անգամ , որովհետեւ կ'ըսեն , ինչպէս շատերու բերնէն լսած եմք , թէ՛ աւելի լաւ չէ որ այլք մեր Եկեղեցին աւելն , ուրիշներն մեղադատուորեն և մեք հանգիստ լինիմք :

Զեմք մեղադրեր այսպիսիներն , որովհետեւ ինչպէս ասացինք , չը գիտեն . չը գիտեն թէ Ս . Տեղեաց Միջոցիչ Եղած տեղերուն մէջ Միաբանութիւն մի իւր սահմանալ իրաւունքէն արտաքսուող ուրիշ Միաբանութեան մը աւելի անգամ մի աւելած է , մեծ իրաւունք

մի կը վաստկի և ընդհակառակն միւսը կը կորուսանէ . չը գիտեն , որ մի դամի կորուստը մեծ իրաւունքի մը կորուստ է : Սակայն մեղադրանաց արժանի են անոնք , որք այս ամենը գիտնալէն յետոյ ևս անտարբեր կը մնան Ս . Աթուռոյ Միաբանութեան կրած հալածանաց , նեղութեանց և վշտերուն . մեղադրանաց արժանի են , որք գիտնալով հանդերձ իբրեւ աղգ բարոյապէս ձեռնտու չեն լինիր , չեն քաջալերեր և չեն միտնարեր անգամ :

Թող չը կարծեն արգոյ ընթերցողք , որ Սիօն բողբը կը բառնայ Աղգին դէմ , արտունջ կ'ընէ աղգէն . միայն պարզ խոստովանութիւն մի է այս՝ որ մեր Աղգը իւր իրաւանց համար կարի խոստ պահանջ է . կուղէ հնձել , ուր չէ սերմանած . կուղէ ժողովել , ուր չէ վաստակած . թէ Աղգը՝ մեծ յոյսերով լի աչքը Երուսաղէմի վերայ դարձուցած է . բարոյական մեծ օգնութիւններ կը սպասէ : Սակայն երանի՛ կը լինէր , եթէ խոստապահանջ իրաւաճանաչութեքառորդին չափ պարտաճանաչ եւս լինի : Շարունակ կը տառապի , շարունակ կը չարշարուի Ս . Աթուռոյ Միաբանութիւնը . նա մանաւանդ վերջին երեք չորս տարուան մէջ չը մնաց չարիք , չը մնաց վիշտ և ոչ հարուած , որ չը տեսներ և չը կրէր Յունաց կողմէն : Քեամիլ վաշայի օրով մեր սեփհական Եկեղեցիէն ղինու գորութեամբ , սուիններով արտաքսուեցանք 'ի շնորհուիս Յունաց . մեր եկեղեցական զգեստներն պատառ պատառ եղան , խաչն ու դաւաղանը խորտակեցան Յունաց անախքրիստոնէական բարբարոսութեամբ և ննջեցալը բռնաբարեցաւ . այս աւան աններելի ոճիւններուն դէմ բողբեցինք , բայց 'ի զմէր . Աղգը լսեց անտարբերութեամբ և բան մի չըրաւ : Բարեխնամ Տէրութեանէն արգարասեր

Յանձնաժողով մը խնդրեցինք, որ կամ մեր իրաւունքներն եթէ ունինք, արդարասէր քննութեամբք յերեւան հանէ. և կամ եթէ չունինք բացորոշակի յայտնէ, որպէս զի գլուխնիս և թեւերնիս սարսաղ տեղը կոտորել չը տամք Յունաց. այլ եւս եկեղեցական պաշտամունքնիս չը խախտուի և ոչ եկեղեցական սպաննիս Յունաց սրբապիղծ ձեռքը խաղաղիկ լինի: Ի՞նչ եղաւ, ուր մնաց մեր այս խնդիրը, որ մը չը մտածեց Աղղը, չը մտածեց թէ այս եղանակաւ Երուսաղէմաց Միաբանութեան վախճանը ուր պիտի եղերի: Անշուշտ Յոյնք մեր այս աղբուղին անստորբերութիւնը տեսնալով է, որ աւան օր նոր նոր նենգութիւններու կը ձեռնարկեն. ամեն օր նոր նոր աղէտներու գուռ կը բանան մեր առջեւ և ամեն օր մեր արգար և դարաւոր իրաւունքներն յափշտակելու փորձ կը փորձեն անորոտուհաս:

Ի Ս. Ծնունդ մեր սեփհական Եկեղեցւոյ մէջ երեք պատուհանաց աւելածութիւնը երեք չորս տարի է, որ խնդրոյ տակ է. Յոյնք կուղեն, որ իւրենք աւելն, բայց մեք կ'ըսեմք, որ մերն լինելով մեք պիտի աւելմք: Անշուշտ տարի Բ. Գուռը ճանաչելով մեր իրաւունքը՝ հրաման տուած էր, որ աւելմք. Յոյնք այս հրամանագրին դէմ բողբեցին Կառավարչին, որ Ալի Պէյն էր, բողբը լուեցաւ և հրամանագիրը ըստ օրինի չը գործադրուեցաւ: Այս տարի քաղաքիս արդի Կառավարիչը Ծալիգ Պէյ, ինչպատ մեզ եկած հրամանագրոյն այլապէս մեկնութիւն տալով ոչնչացոյց և նոր հրամանագիր մը բերել տուաւ, որ Յոյնք աւելն: Ներկայ ամսոյ մէջ Կառավարիչը եկած հրամանագիրը հաղորդեց Ս. Աթոռոյս կառավարութեան, որոյ դէմ բողբ եղաւ պիղքելով որ աւելածութեան իրաւունքը

չը մերն է. չը լուեցաւ բողբը. այլ Կառավարիչը Բեթլէհէմի Միւտիւրութեան հաղորդեց հրամանագիրը պատուիրելով՝ որ անմիջապէս գործադրել տայ: Հրամանագրի գործադրութեան օրը Յոյնք այս անիրաւութիւնը բաւական չը համարելով՝ գիշեր տառն մեր Թիֆայութեան սեղանին քովի պատկերը կը գողանան, անշուշտ իրենցմէ պատկեր դնելու նպատակաւ. մերայինք կղզան Յունաց մերկապարանոց աւազակութիւնը եւ կ'ուղեն ուրիշ պատկեր մի կախել. բայց անմիջապէս Յոյնք Կառավարութեան լուր տալով՝ զինուորներ բերել կը տան և կ'արգելուն անամթաբար ըսելով, « Հայք մեր պատկերը գողացած են իրենցը դնելու համար »: Այս միջոցին երբ խնդիրն կը ծանրանայ և մեր Միաբանութիւնը կը պիղքէ թէ՛ « Գուք մեր պատկերը գողացած էք », Յունաց միաբաններէն մէկը յառաջ գալով զինուորականաց ներկայութեան կը խոստովանի, որ « Պատկերը ոչ թէ գողանալու մտքով երուցինք, այլ մեր Պատրիարքը ուղած էր, Երուսաղէմ ղրկեցինք, որ տեսնէ. վերջը նորէն տեղը պիտի դնեմք »: Սակայն որչափ որ արեգական սէս կը յայտնուի մեր իրաւունքը և Յունաց գողութիւնը, բայց դարձեալ Միւտիւրին և քաղաքիս Կառավարչին միակողմանի և անարգարասէր ընթացքին Հնորհիւ մեր պատկերը չը կախուիր և տեղը խնդրոյ տակ կը մնայ:

Միևնոյն օրը՝ Յունիս 11 ին, տեղւոյն Միւտիւրը զորքերով կը լեցնէ մեր Եկեղեցին, եւ ապա մեր Տեսչին լուր ղրկելով՝ վար կը կանչէ, նոյնպէս Յունաց Տեսուչը: Այնուհետեւ Բ. Գունէն և Կառավարչէն եկած կրկին հրամանագրերը կարդալ տալով՝ կը հրամայէ Յունաց Տեսչին եգէք պատուհաններն աւել տալ: Մեր Տեսուչը

Թախանձանքը կը խնդրէ Միւտիւրէն գործադրութիւնը երկրորդ աւուր ձգել, մինչև ինքը Ս. Պատրիարքին գրէ և անկէ պատասխան մի ընդունի. չընդունիր Միւտիւրը եղած խնդիրն, մինչդեռ եթէ Յունաց կողմէն լինէր, ան պատճառ կ'ընդունուէր. Թէ ի՞նչ է սորա պատճառը՝ հարկ չեմք համարեր ըսել, այլ ընթերցողին կը թողու՞մք իմաստասիրել: Մեր Էռեսարարը կ'ըսէ, «Տէրութեան հրամանը սիրով կ'ընդունինք և առ այս ըսելիք մի չունինք. բայց չեմք թողուր, որ Յոյնք մեր Եկեղեցւոյ մէջ սանդուխ դնելով աւլեն. թող աւլեն ուրկէ որ կուղեն, բայց ո՛չ մեր Եկեղեցւոյ մէջէն»: Միւտիւրը կը դայրանայ և կը հրամայէ ոստիկան ներուռն վերցնել մեր լուսարարը մեր սեփհական Եկեղեցւոյ մէջ և կը վերջնեն և այսպէս բուռն զօրութեամբ աւլել կը տայ Յունաց՝ ղոհելով նոցա մեր դարաւոր իրաւունքները:

Ո՞ր զգայուն սիրտ կը դիմանայ այս գործուած բռնութեանց դէմ. ո՞վ չը զարմանար երբ լսէ և տեսնէ, որ Երուսաղէմաց Կառավարիչը ի շնորհուկս Յունաց մեր Եկեղեցին զօրքերով լեցընէ և զմեզ բռնի արտաքսէ, որպէս զի Յոյնք անարգել իրենց բռնաբարութեան և յափշտակութեան գործերն յառաջ վարեն: Մեր Ս. Պատրիարքը այս ամենուն դէմ բողոքեց Բ. Դրան, նոյնպէս բողոքեց Կառավարիչին, որ մինչև անգամ համարձակեցաւ ընդդէմ ամբողջ Հայ — Ազգին զգացմանց և իրաւանց, ընդդէմ Կայսերական հրովարտակին Պատրիարքոս կան իրաւունքը ջնջել բողոքադիրը յետ դարձնելով: Այս մասին եւս բողոքուեցաւ Բ. Դրան հեռագրով այն յուսով, որ Օգոստոսիոս Կայսրը անշուշտ չը սխալի զանայ մեզ իւր հայրական դուրժն ու կարեկցութիւնը:

Ահա՛ այս է Ս. Աթոռոյս Միաբանութեան ամենօրեայ վիճակը. ամենօր տառապանք, ամենօր անձկութիւն և ամենօր նախատի՛նք այլ և այլ ազգաց առջև: Թող կարդան այս ամենք անոնք, և զգան եթէ սիրտ, խիղճ և զգացում ունին, որք առանց ամաչելու Ազգ. Երեսփոխանութեան մէջ փորձեցին իրենց միտ ձեռքերը Ս. Աթոռոյս Միաբանութեան երեսը քսել այլ և այլ եղջերուաբաղ ստութիւններ յերուրելով. թող կարդան, դատեն և վճիռ հառանեն. — Արդե՞ք Ս. Աթոռոյս Միաբանութիւնը իւր այսբան նէ զութեանց մէջ ժամանակ անի՞ իրենց յղացած աղաւախատ խորհուրդներով զբաղել. թող կարդան նա և անոնք, որք մեծամեծ ակնկալութիւններ ունին Երուսաղէմէն. կարդան և հաւկանան Թէ՛ Ս. Աթոռոյս Միաբանութիւնը արտաքին հարստահարութիւններէ և արհաւիրքներէ ժամանակ ունի՞ արդե՞ք Ազգին ակնկալութեանց պատասխանել. ունի՞ միջոց Ազգին ապագային վերայ խորհելու. ունի՞ նիւթական կարողութիւն բարոյական հաստատութեամբք Ազգին օգնելու: Ասոնց պատասխաններն իւրաքանչիւր ընթերցող ինքն իւր խղճին թող տայ: Բայց մեք այսբանը միայն կ'ասեմք, որ Երուսաղէմաց Միաբանութիւնը իւր բազմադիմի տառապանաց մէջ անգամ Ազգին պատիւը, Ազգին իրաւունքներն պաշտպանելով հանդերձ՝ կը աքնի հոգւով չափ Ազգին յոյսերն եւս պըսակել: Կարող են այս մասին ամեն տեսնողներն վկայել և հաստատել, որ ըսածնուս մէջ նշանախեցիմք չափ անգամ չափազանցութիւն չը կայ: Շուտով չը յուսահատիր Ս. Աթոռոյս Միաբանութիւնը. բայց Ազգն ալ սէտք է ձեռնառու լինի բարոյապէս ըստ իւր պարտաւորութեան, քանի

որ ամեն բան իրենն է և իրեն կրպտու
կանի և ոչ թէ մասնաւոր անհատի մը
կամ Միաբանութեան մը :

ՅԻՍՈՒՍ

ՅԱՏԵՆԻ ՀՐԷԻՑ

Աստուածորդւոյն Յիսուսի մարդ-
կային ազգին աւանդած կտակը՝ այն
է Աւետարանը , մի այնպիսի գե-
ղեցիկ , սրտառուչ , օգտաշատ և ըս-
քանչեւի մատեան է՝ որոյ առհասա-
րակ մարդկային ազգի մատուցած բազ-
մադիմի օգուտներն և անհամար բա-
րիքները աշխարհի սիրողէն ցարդ բո-
լոր հեղինակայ , ամեն փիլիսոփայից և
համայն դրափառաց երկնած և երկա-
սիրած հեղինակութիւնները չեն կա-
րողացած մատուցանել : Ս . Աւետա-
րանը մի այնպիսի Մատեան է , որոյ
մէջ ամեն աստիճանի և հասակի մար-
դիկ կարող են գտնել իրենց վիճակին
և կացութեան վերաբերեալ օգտակար
խրատներ և քաջաբերական յորդորներ ,
ուստի որ և է վշտացեալ , անկեալ ,
հալածեալ և տառապակիր մարդ՝ երբ
աշխարհի ցաւերէն ճնշուած մարդ-
կանց անիրաւութենէն սիրտը դառ-
նացած յաջողութենէ յուսակտուր և
լքեալ հոգւով Աստուծոյ միսիթա-
րութեան և օգնութեան կը դիմէ .
երբ Ս . Աւետարան կը կարդայ քրիս-
տոնէական ջերմ եռանդով , քանի միսի-
թարութիւն , քանի սփոխանք և քա-
նի բերկրութիւն չղգար նորա այրած
սիրտն և լքեալ հոգին . երբ կը տես-
նէ հոն Աստուածորդւոյն Յիսուսի բա-

նիւ և դործով ցոյց տուած գեղեցիկ
համբերատարութեան , արիական նա-
հատակութեան վսեմ օրինակները :

Առաքինի և բարեգործ մարդ մը , իւր
որ և է մի բարենպաստակ ձեռնարկու-
թեան գէմնախանձու և չարակամու-
թեան հանած խոչնդոտները երբ կը
տեսնէ՝ անիրաւութեան եւ բռնու-
թեան փոթորիկներէն հալածուելով ,
երբ չարչարանայ եւ դատապարտու-
թեան կը մասնուի և այս ամեն զոր-
կանքներէն հոգին դառնացած և սիր-
տըն արեամբ լցուած՝ իւր միակ միւի-
թարութիւնը երբ Ս . Աւետարանի
մէջ կ'որոնէ . այնպիսին քանի միսիթա-
րութիւն և քաջաբերութիւն չղգար
գտնելով հոն Աստուածորդւոյն Յի-
սուսի այն վսեմ և պատկառելի օրի-
նակը զոր ներկայացուցած է նա Հրէից
քահանայապետի դատաւարանիան ,
կամ լաւ եւս է ասել բռնաւորական
ատենին առջեւ , որոյ պատմութիւնը
որտառուչ և սքանչելի կերպիւ կը նը-
կարագրէ Յովհաննէս Ս . Աւետարա-
նիչն :

Հրէական քահանայից , դպրաց և
փարիսեցւոց կեղծաւոր դատերն , որք
ի վաղուց հետէ Յիսուսի գէմնախան-
ձու և ատելութեամբ լեցուած զայն
դատապարտելու և մահացնելու հնար
կ'որոնէին , մեծի ուրբաթու այն սոս-
կալի գիշերն՝ սրօք և բրօք զինեալ՝ ա-
պերախտ Յուդայի առաջնորդութեամբ
երբ Յիսուսին կը հանդիպին կեդրո-
նեան հեղեղաւոր եղբրը և ձերբակալ
լելով զնա ժամանակի քահանայապե-
տին առջեւ կը ներկայայնեն , Քահա-
նայապետն հարցում կ'ուղղէ նմա եւ
կ'ուղէ բացատրութիւն լսել իւր բեր-
նէն իւր դործոց եւ վարդապետու-
թեանց մասին :

Առ այս Յիսուսի տուած պատաս-
խանը այսպէս կը ներկայացնէ մեզ .

նորա ամենահաւատարիմն և նոյն իսկ չարչարանաց վայրերուն մէջ անգամ 'ի նմանէ անբաժան Յովհաննէս Ս. Աւետարանիչն « Պատասխանի ետ նըմա Յիսուս . ես յայտնապէս խօսեցայ յաշխարհի . ես յամենայն ժամ ուսուցի 'ի ժողովուրդեանն եւ 'ի տաճարի անդ . ուր ամենայն հրէայք ժողովեալ էին , և 'ի ծածուկ ինչ ոչ խօսեցայ . զի հարցանես զիս , հարց զայնոսիկ , որ լուսանն թէ զի՞նչ խօսեցայ ահաւասիկ նոքա գիտեն թէ զի՞նչ ասացի ես » : Յիսուսի այս պատասխանին մէջ արդէն պարզապէս կ'երեւի այն մեծ վստահութիւնն ու խղճի անդորրութիւնը , զորս կուենեան այն ամեն անմեղ և խղճի խայթէ աղատ մարդիկ որք 'ի զուր կը բամբասուէին և կ'ամբաստանուէին նախանձու կամ ատելութեան չար ոգիէն . և այսպիսի վըստահ , համարձակ և աներկիւղ պատասխան մը շատ անգամ բաւական է արդէն համղել ու զիղ և արգարագատ դատաւոր մը ամբաստանելոյն արդարութեան մասին . սակայն քահանայապետն և նորա շուրջը խմբուած կեղծաւոր օրինականներն չէին կրեր իրենց մէջ արգարութեան և ուղղութեան դպցմանց և ոչ նշոյն անգամ . այլ անիրաւութեան և ատելութեան կրիւք վարակեալ մի միայն Արդարը դատապարտելու և իրենց վատ կրից յագուրդ տալու որ և է միջոց կ'որոնէին . և ասոր յայտնի ապացոյցն այն է , որ նոցա ամենքն ալ արդէն գիտէին թէ՛ Յիսուսի վարդապետութիւնը և նորա գործերն ի՞նչ էին . նոցա շատերն արդէն շատ անգամ նորա թէ՛ քարոզութեանը և թէ՛ հրաշալի գործոց ներկայ Գանուելով զարմացած և մասնացած էին , նոցա շատերն և թերեւս ամենքն իսկ արդէն բաղմիջըս զնա փորձած , նորա հետ վէճի

բռնուած և ամօթապարտ յետո նահանջած էին , ուստի ակն յայտնի կ'երեւի , որ նոցա նպատակը Յիսուսի արգար կամ մեղապարտ լինելը հասկընալ չէր , քանզի արդէն հոգւով և խղճով կըզգային նորա արգարութիւնը . այլ միակ բաղձանքն էր գտնել մի որ և է բարոյր , որպէս զի այնու խաժամութիւն մղեալ անդուծիւնը գըրգըրով , Յիսուսի մահը վճռեն և այս իսկ յուսով կ'ուղղէ քահանայապետն Յիսուսին այն հարցը թերեւս նորա մի ձախող պատասխանովը աւելի դիւրութիւն ունենայ նպատակին հասնելու :

Իսկ Յիսուս որ իւր աստուածային ամենագէտ կարողութեամբն . նոցա իւրաքանչիւրի սրաին խորը թափանցած էր և հոգւոյ ծալքերը քննած՝ գիտէր նոցա խորհուրդը . առանց իւր կողմէն բան մը ըսելու առ ժողովուրդն կ'առաքէ զնոսա որպէս զի անոնցմէ իմանան , որով և իւր Գառաւորաց չաբամութիւնը 'ի դերեւ հանելով , առնուղակի կերպիւ կը կշտամբէ և քահանայապետը բռնով՝ թէ ես աշխարհի մէջ յայտնապէս խօսեցայ ուրքահանայապետ , ես ամեն ատեն ուսուցի ժողովուրդեան այն տաճարին մէջ , ուր ամեն հրէայներն ժողովուած էին , ես ծածուկ ոչ մի բան չը խօսեցայ և չը գործեցի . ես 'ի մթան կամ 'ի խաւարի չեմ քարոզած իմ վարդապետութիւնս , ես պարզամիտ ժողովուրդեան մի ամուռութիւնը չեմ պատրած շաղկապից ցոյցերով կամ ահարկութեամբ . այլ իբրեւ հայր և իբրեւ եղբայր՝ գորովաբան սիրով և քաղցր խնամով ցոյց տըւած եմ նոցա իրենց թշուառութիւնը , մարտութիւնը և վրկութեան ճանապարհը . իմ քարոզած ճշմարտութիւններս անհերքելի եւ յաւիտեան կան են , իմ վարդապետութիւնս ոչ

միայն Ձեզ , ոչ միայն հրէից ազգին , այլ եւ հեթանոսաց եւ ընդհանուր մարդկութեան համար է եւ ուսուցած կրօնքս տիեզերական . իմ խօսքերս , իմ քարոզութիւններս եւ վարդապետութիւնս իմ կտակս է եւ այս կտակը պիտի աւանդուի ապագայ սերունդին , ոչ միայն հրէից այլ եւ հեթանոսաց . ոչ միայն ազատից այլ եւ ծառայից , ոչ միայն արանց այլ եւ կանանց . սոյն կտակն պիտի աւանդուի անխտիր աւմեն հասակի եւ սեռի անձանց . յաղդէ յաղդ պիտի անցնի եւ պիտի տեւէ անկորուստ մինչեւ ցլխաձան . դարերու մէջ աղբեր եւ ժողովուրդներ պիտի բնեն զայն եւ պիտի համոզուին նորա ճշմարտութեան . վասնորոյ ես բնաւ պատճառ մը չունիմ զանոնք գաղտնի պահելու եւ ահա այս վստահութեամբ Սողոմոնեան այն մեծ տաճարին մէջ յունկն բաղմութեան հրէից խօսած եմ իմ վարդապետութիւններս . բարձր լերանց վրայ բիւրաւոր բաղմութեանց ներկայութեան քարոզած եմ իմ ուսումն եւ իմ գործերս Երուսաղէմի բոլոր սահմանաց մէջ հրապարակաւ 'ի տես ամենեցուն եւ 'ի իւր աշխարհի կատարած եմ . ուստի հարցուր ամեն անոնց որք տեսած են իմ գործերս եւ լսած իմ վարդապետութիւնս եւ նոքա թող յայտնեն . քեզ թէ ինչ խօսած եմ եւ ի՞նչ րրած :

Յիսուսի այս վսեմ եւ համարձակ պատասխանը բոլորովին 'ի դերեւ հանելով քահանայապետի եւ նորա համախոհից չարամտութիւնը եւ եւս 'ի նախանձ եւ 'ի սրտմտութիւն կը գրգռէ զնոսա , որք զլայտ եւ զտերեկ անդադար կը խորհէին թէ ինչպէս մահացունեն զնա եւ ազատին նորա աղղեցութենէ , եւ ահա հոս է ամենէն զարմանալին , քանզի ի՞նչ աղղեցուցութիւն կրնար ունենալ այն խեղճ

աղքատ , անշուք եւ թափառական Յիսուան . այս ճախ , շքեղ եւ իշխանութեամբ պերճացեալ քահանայապետի եւ օրինականաց դասուն վրայ , ինչ որ է բարութեան աղղեցութիւնը չարութեան վրայ , ճշմարտութեան աղղեցութիւնը ստութեան վրայ եւ լուսոյ աղղեցութիւնը խաւարին վրայ քանզի Յիսուս թէեւ աղքատ , թէեւ անշուք , թէեւ թափառական . եւ որ իւր գլուխը հանգչեցնելու տեղ մը անգամ չունէր աշխարհի մէջ , սակայն իրեն հետ անբաժան ունէր այն Աստուածային հզոր զօրութիւնը , որ բարձր եւ գեր 'ի վեր է աշխարհի աւմեն զօրութենէն . իւր անաջառ արդարութիւնը եւ գորովսլիւր գթութիւնը , իւր ամբիժ օրբութիւնը եւ անբոստիւտ կեանքը իւր հեղահամբոյր բնաւորութիւնը եւ մարդասիրական գործերն , որք բոլորովին ներհակ էին դպրաց եւ փառիսեցւոց վէս եւ կեղծ յոյսերուն եւ գոռող ու անհամբոյր բնաւորութեան , Յիսուսի այս ամեն քաղցր եւ բարեբարոյ հանգամանքներն զինքը սիրելի եւ պաշտելի րրած էին այն խեղճ , թշուառ եւ օրինաց խրատութեան տակ ճնշուած ողորմելի եւ տգէտ ժողովրդեան . որք անհովիւ ոչ խարներու պէս ցիր եւ ցան մոլորած էին :

Յիսուսի վարդապետութիւններն եւ յայտնած Աստուածային ճշմարտութիւններն խաւարի մէջ խարխափող եւ ընդ լծով օրինաց՝ ճնշեալ ստրուկ հասարակութեան լլսս եւ շունչ տալով , վերակենդանութիւն պարգեւեց եւ ազատութիւն շնորհեց . ժողովուրդն սթափեցաւ իւր մահառիթ թրմբութենէն . ճանաչեց իւր ճշմարիտ հովիւը , եւ թօթափեց վարձկաններու ծանր եւ դժուարակիր անուրը . յորմէ սարսափահար լինելով քահանայից

դպրաց և փարիսեցւոց ընչաքաղց դասերն, կը զայրանան, կը յուզուին խոր հուրդ կը կազմեն թէ ի՞նչ կերպով դարան գործեն. որպէս զի սպանաւնէն արգարն՝ որ իրենց գժպհի կը թըւէր. և որոյ պտրղ, խոնարհ եւ ան կեղծ կեանքը բարբաւին տարբեր էր իրենց շուայլ, դուռղ եւ կեղծաւոր կեանքէն:

Այն քահանայից դպրաց և փարիսեցւոց դասերն, որք ծանր և գժուարակիր բեռներ կը բառնային խեղճ ժողովրդեան խոնջեալ եւ կորացեալ ուսուց վրաց և իրենք գոնէ մատի ծայրով անդամ շարժել չէին ուղեր. նուրբա, որք ստուծեամբ և կեղծաւորութեամբ խմորուած իրենց ամեն գործերը մի միայն ՚ի ցոյցս մարդկան կ'առնէին և իրենց գրպանները կընդլայնէին. նորբա, որք փառասիրական տենդիւ տոջորեալ ընթրեաց մէջ առաջին գահը և հրապարակաց մէջ առաջին պատուոյ տեղը նստիլ ցանկանալով, մարդիկներէն ևս ռաբբի ռաբբի կոչուիլ կը բաղձային. նորբա, որք այրեաց եւ որբոց ստացուածները առանց խղճի կը կողքապտէին, և պատուաւանօք երկար աղօթքներ կընէին. նորբա որք մժղուկը կը քամէին և ուղտը կուկը կը տային և որք միայն արտաքինը սուրբ համարելով ՚ի ներքուստ լի էին ապականութեամբ և անսրբութեամբ, վերջապէս նորբա որք Նրկնից արքայութիւնը ժողովրդեան առջեւ փակելով ոչ իրենք կը մոռնէին եւ ոչ այլոց մոռնելու թող կը տային, ՚ի հարկէ պիտի խռովէին, պիտի բարկանային և պիտի զայրանային մահու ատելութեամբ այն Յիսուսին դէմ, որ խայտառակելով իրենց ամեն խարդախութիւնները և զրկելով զիրենք ամեն իրաւունքէ, ուսոյց ժողովրդեան թէ Աստուծոյ արքայութիւնն ամեն մար-

դու իրեն ներսի կողմն է. հասկացուց նոցա, թէ գթասիրտիան և առաքինական մի գործ, մեծածախ դահերէ և բազմահարուստ ողջակէշներէ տուելի ընդունելի է Աստուծոյ առջեւ. ցոյց տուաւ նոցա յանձն իւր այն վրկիչը՝ որ նահապետաց խոտոտցուած, մարգարէներէն գուշակուած և հասարակութենէն կրտսատուէր անհամբեր ակնկալութեամբ և որ ճրի շնորհիւ պիտի թողուր ամեն հասակի եւ աստիճանի մարդկանց մեղքերը, միայն նորբա հաւատային թէ նա է որդին Աստուծոյ, մասնանիշ ցոյց տուաւ նոցա ճշմարտութեան ճանապարհը և հաւկացուց թէ ի՞նչ է յաւիտենական կեանքը և զայն ստանալու միակ միջոցը:

Այսպէս ահա Աստուածորդին Յիսուս մարդասիրական անհուն գթութեամբ յերկնից ՚ի յերկիր խոնարհելով լոյս, շնորհք, գութ, մարդասիրութիւն և ամեն բարիք լիաբուռն կը սփռէ աշխարհի վրայ, և իբրեւ կաթոգին հայր իւր Աստուածային թեւերը տարածած՝ խոնջեալ և տառապակիր մարդն յինքն կը հրաւիրէ խոտանալով իւր Աստուածային գրկաց մէջ հանգուցանել. իսկ ապերախտ և ըմբոստ մարդն աշխարհի սիրով կապուած, նախաջարին աթոռոյն իւր սիրտը եւ հոգին պատուանգան ըրած, տեսնելով կը տեսնէ և չը տեսներ, լըսելով կը լսէ և չիմանար. կը տեսնէ Յիսուսի անստգիւտ յիշանքը, նորբա հրաշալի գործերը եւ զարմանալի արաբքը և կը համողուի թէ երբեք մի հասարակ մարդ այդպիսի գործ չէ կարող գործել, սակայն միւս կողմէն ամբարտաւանութեան ոգին և շահասիրութեան տենջը չեն թողուր համըղումը խոտովանիլ թէ նա է ճշմարիտ որդին Աստուծոյ. կը լսէ Յիսուսի ուղիղ վարդապետութիւնը, նորբա յայտ-

նաճ անհերքելի ճշմարտութիւնները
և անաչառ ստատոս ու յանդիմութիւ-
նը մոլորութեանց, նախապաշարմանց,
կուրութեան և ամեն տեսակ գետնա-
քարշ ապականութեանց դէմ, ափ ՚ի
բերան կը լինի և լուութեամբ կը խոս-
տովանի նորա իրաւունքը . սակայն
միւս կողմէն մի և նոյն չար ոգին դար-
ձեալ կ'արդեւոր զնա եւ չը թողուր
խոնարհիլ և ընդունիլ սիրով և փր-
կուիլ : Բաբէ, ողբալի վիճակ և ողբ-
մելի յիմարութիւն . մարդկային վատ
կրից յառաջ բերած աղէտներն քանի՞
ցաւալի են և ո՞վ կ'արէ թուել անոնց-
մէ յառաջ եկած աղէտները : Ի ստեղծ-
մանէ առաջին մարդոյն մինչեւ ցայսօր
հարցաւորէ՞ աւանդութիւնները, թող-
թաա՞նք պատմութիւնները եւ յուզէ
անցեալը և տես թէ ո՞ր աղէտ . ո՞ր կու-
տորած և ո՞ր արիւնհեղութիւն մարդ-
կային յիմար կրից թափէն չէ յառաջ
եկած . մարդոյ մէջ գտնուած վատ
կիրքերն ու զգացումներն եթէ՞ ան-
զուսպ և սանձարձակ թողուին , այն
պիսի աղէտներ յառաջ կը բերեն , յորոց
կը սոսկայ և կը տարսափի աշխարհի :
Մարդկային ազգի առաջին բնաւանի
քէն սկսեալ ենթարկեալ է մարդն կա-
տաղի կրից այս աղէտալի աղգեցու-
թեան և կը կրէ ցարդ . Արարչագոր-
ծութեան պատմութիւնը կը ներկա-
յացնէ մեզ Վայէն մը , որ իւր բար-
բարոս ձեռքը իւր սիրելի եղբոր ար-
դար Աբելի անպարտ արեամբ կը ներ-
կէ և ի՞նչ է այս սոսկալի անդթու-
թեան պատճառ . Ս . Գրոց նոյն պատ-
մական մասը եթէ ուշիւ կ'արգամբ , իս-
կոյն կը տեսնեմք նախանձու գեռեւս
միտացող ոգին , որ իբրեւ սոսկալի ճիւ-
լաղ կը ժպտի անողորմ իւր առաջին
յաղթանակը քաջութեամբ ՚ի դործ
գնեւուն փայ : Աստուածապաշտն ,
արդարն եւ երկիւղածն Աբել մա-

հուամբ կը պատժուի . վասն զի իւր
եղբոր Վայենէն աւելի բարի սիրտ մը
ունէր . անկից աւելի առաքինի էր և
անկէ աւելի ջերմ եռանդով կը պաշ-
տէր զԱստուած . Վայէն որ չար սիրտ
մը ունէր , ծանր թուեցաւ իրեն տես-
նել և միշտ աչքին առջեւ ունենալ
այնպիսի մէկը , որոյ կեանքը իւր կե-
նաց : չը նմանիր և որոյ սրտի բարու-
թիւնը մի անբարբառ յանդիմանու-
թիւն էր իւր սրտի չարութեան դէմ :
Յակոբայ որդիք կորուսանել կ'աշխա-
տին իրենց եղբայր արդար Յովսէփը ,
որպէս զի նորա սրտի բարութեան և
հոգւոյ աղնուութեան քով իրենց սր-
տի չարութիւնը և հոգւոյ վատութիւ-
նը աւելի չը խայտառակուի : Հռոմու-
լոս Հռովմայ առաջին բռնակալն դա-
ւաճանութեամբ կը վերջացնէ իւր դա-
հակից ճերուհի Սարինացոյն կեանքը ,
որոյ բարութիւնը եւ քաղցրութիւնը
հակապատկեր մ'էր իւր չարութեան
և բարբարոսութեան հետ : Պապ մա-
լի թագաւորն թունաւորելով կը մա-
հացնէ այն մեծ մարդը , որ հայ հայ-
րենեաց պաշտպանը և իւր բարերար-
էր , որոյ սրբութիւնը , առաքինու-
թիւնը և անաչառ ուղղութիւնն յա-
րատեւ յանդիմանութիւն էր իւր մոլի
եւ վատշուէր կենաց դէմ : Գաղիկ
Բագրատունի հարստութեան վերջին
չառաւիղն , այն հայրենասէր և աւիւ-
ծատիրո թագաւորն իւր նախարարաց
նախանձուն զոհ կ'երթայ և յունա-
կան դաւաճանութեամբ իւր կեանքը
կը զրաւէ , որոյ հետ միասին ՚ի սեւ
գերեզման կ'իջնեն և հայ հարստու-
թեան անգին նշխարներն :

Թողումք անցեալը , որ իւր ընդար-
ձակութեան մէջ անհամար օրինակներ
կը պարունակէ և որք նախանձու , աւ-
տելութեան եւ կոմ անարդ շահա-
սիրութեան ոգիէն ճնուեղ առած

են . նկատենք ներկայն , որ միշտ մեր աչքին առաջն է , զոր կը տեսնենք աչօք և կը լսենք ականջօք , այս լուսաւորեալ դարուն մէջ , ուր մարդկային ազգի հոգւոյ կատարելութիւնները ի բնոյ ղենիթը հասած կը կարծուին . ուր ազատութիւն , հաւասարութիւն , եղբայրութիւնն և իրաւունք ամեն ուրեք կը քարոզուին , կը ճառուին և կը տրամաբանուին . ուր անհատական իրաւանց սահմաններ կը դժուին և ընդհանուր մարդկութեան յառաջագիմութեան , քաղաքակրթութեան և բարութեան կենցաղավարութեան յատակագծեր կը պատրաստուին . զարմանալի չէ՞ տեսնել քաղաքագիտական հնարներ , քաղաքական դաւեր և նոյն իսկ արիւնահեղ և մարդասխանձ պատերազմներ , որք նոր նոր և հետզհետէ յերեւան գալով հասարակութեան աղահուլութիւնը կը խանգարեն և անդորրութիւնը կը վրդովեն . և ի՞նչ է այս ամենուն պատճառ . եթէ սին պատրուակներէ չը խաբուինք , եթէ այլ և այլ փողփողուն բառերու տակ սքողեալ գործուած գերերուն բուն աղբիւրը եւ նպատակը ճշգիւ ըմբռնեմք , կը տեսնեմք իսկոյն որ ամենուն աղբիւրն եւս փառասիրական , շահասիրական և նախանձութեան վատ զգացումներն են . և ահա սոյն մի և նոյն զգացումներն են , որք քահանայից և օրինականաց խղճին վրայ տիրապետելով և հոգւոյն վրայ բռնանալով կամաւ կը կուրացունեն զնոսա , որք չուզելով տեսնել ճիշմարիտ լոյսը և արդարութեան արեւդակը՝ աչքերնին կը գոցեն և յամառութեամբ հետամուտ կը լինին արդար Յիսուսի մահուանը , ամեն անիրաւ միջոց ՚ի գործ դնելով :

Սակայն Աստուած , որ ՚ի յաւիտենից արդէն մարդկային փրկութեան համար իւր պատուական եւ անգին

արիւնը թափելու պատրաստուած էր և աշխարհի վերայ իւր անցուցած բոլոր կենաց մէջ մի և նոյն նպատակաւ անվեհէր համարձակութեամբ քաջաւառ քաջ դէպ ՚ի Գողգոթայի գագաթը կը դիմեր , այն մահաւոր տարաւանդակին վերայէն յաւիտենական կեանք և անմահութեան շնորհք սրբաւելու . երբ դատաստանի կ'ենթարկուի՝ արժանալայել կերպիւ կը պաշտպանէ իւր անմեղութիւնը եւ իւր վարդապետութեան ճշմարտութիւնն ու օգտակարութիւնը , որոյ վերայ չը կրնալով իւր անիրաւ դատաւորները վնաս մը դնել , այնքան կը զայրանան և կը բորբոքին մինչեւ որ նոյա արբանեակներէն մին յանդուգն ձեռօք մի ապտակ կ'ածէ Յիսուսի երեսին , “ Այդպէս պատասխանի տաս քահանայապետին ” ըսելով . իբր թէ քահանայապետի ներկայութեան ճշմարտութիւն խօսիլ , արդարութիւն յայտնել եւ անմեղութիւն պաշտպանելը ծանր յանցանք և անքաւելի մեղք լինէր : Յիսուս արհամարհելով այս բռնական կոշտ արարքը և վատահ իւր առ քահանայապետն ուղղած պատասխանին ճշմարտութեան եւ համեստութեան վերայ , նոյա խղճին կը դիմէ , և անիրաւութիւննին երեսնուն կը տայ սա աղբու եւ խղճահար խօսքով , “ Նեթ չոր ինչ խօսեցոյ ” վիայեա՛ վասն չարին , ապա թէ ոչ ընդէր հարկանես ” :

Գ . Ս . Շահանէան :

ՅԻՇԱՏԱԿ ՀԱՅՐԵՆԻ

ՀՈՎՏԱՄԻԹԱՂ որպէս շուշան ձիւնափառ,
 Որ ընդ երեկս յարիւոյն շողից տօթահար
 Ի շնորհ անոյշ կըքէ զճակատն 'ի խոնարհ,
 Եւ անձկանօք մընայ ցոյգոյն զովարար,
 Մինչ ուղեւորն անցեալ ընդ այն յամբարայլ՝
 Դեռ հիասքանչ դիտէ ըզգեզն թառամեալ,
 Այսպէս 'ի քեզ բերին աչք իմ տրտմատուգ,
 Ո՛ր սիրունակ ինձ թագուհիդ փառաղուրդի,
 Եւ հրաշայեալ պիշ ընդ աչկունսդ նրւաղկոտ՝
 Առկայծք նախկին քոյոց փառաց անաղօտ,
 Լայնահառաշ հեծեմ ողբովք սրտաբուրդս,
 Եւ պաղպաղէն աչքս յարտասուաց 'ի դառն ուղիս:

Այլ երանի՛ թ'էր իմ լալեաց յորդառաս՝
 Յառնոյդ 'ի տխր պճնեալ վեհիդ ըզճակատ,
 Յանկանձ սրտիս դառըն հառաչք հրամանուած՝
 Զյաւախտենից գլեալ ձիւնիցն ըզլանդուած՝
 Եւ ածէին քեզ ջինջ գարուն ծաղկաբեր,
 Իբր 'ի Մասեաց 'ի սուրբ կողէն սառնասեր՝
 Խոյս տայ հիւսիս յուղսից վեժակ բիւրեղեաց,
 Մինչ ընդ այերս շնչին սղորկը Եդէմայ:

Այլ ինձ եղունկ որ հեծեծեմ սիրտ 'ի կոծ
 Քան ըզմուռնչս Ուկէանուռն անդնդոց,
 Եւ շիթք աչացս իբր 'ի ցուրտ վեժ գամբանին
 Պաղեալք համբուն 'ի շնչս փոխին ցրտագին:

Եղերամարց հանգոյն յաւերս թափառեալ,
 Ուր հսկայից ննջին ածիւք լուսափայլ,
 Հերք գիտախուրք, աչք 'ի շրիմս անխոր՝
 Լացուցանեսս զլերինս 'ի յողբ աղէկոոր:

Այն ինչ գլեալ զանիւս կառացն արծաթեայ՝
 Լուսին ոգի գիշերց իբր հարսն նաղեալ գայ,
 Շողալ առ կախ 'ի գերեզմանս Հայկաղանց,
 Զերդ 'ի տաճար լապտեր փայլուն եւ անանց,
 Յայնժամ զմտօքդ սաւառնեալ յուշք անցելոյն,
 Զոր օրինակ տըմոյն սաղարթք աշնայնոյն՝
 Խուռըն դիմեալք բարդ բարդ կուտին հողմաւար,
 Շուրջ ըզճառովն որ նախ նաքիմքք պերճանայր,
 Առ միխլթարն թախծեալ սրտից բարբառիւս,
 «Քանիցս անցեալ զինեւ յաւուրսն՝ անդ նախնիս,

Յորժամ փայլէր յիմ գլուխ ոլլասկ բիւրակնեայ,
Եւ սիգապանձ նազէի 'գահն Արամայ,
Լուսին լիկայ կացեր յերկնից 'ի խորան
Ընդ աստեղաց ոլարուն փառացս աննրման .
Քանից նըշլքդ փայլ ըզփայլի ծրփացին
Յորժամ 'ի մարգս մեղու հոսանք խաղային,
Եւ արբենայր երկիր 'ի յիւղ եւ կարագ,
Կաթն 'ի պտկանց ծորէր գառանց ըսպխտակ .
Կարմիր վարդին պէս փթըթէին գիրդ մանկունք,
Մանկունք կայտառք, Հայոց բաղդին աստեղունք .
Ծերք փափկացեալք մանկանային յառոյդ տիւ՝
Սօսեաց 'ի ստուերս հարեալք զլւրեանց տասնաղիւ,
Մատաղ կուսանք, շուշանք 'ի խողս առուակաց,
Բնդ բլուրս 'ի կայթ վաղս առնուին խնդաղդեաց .
Շիկն անուշակ ծաւալ 'ի կէտս համբուրից,
Եւ սիրտք ուժգին արօրեալք յաւիւն խանդալից ։

Յայնժամ լուսին նշլքդ խաղաղ ննջէին
Նարմանազուկ յորրան ալեաց քառեկին,
Գզուեալք մեղմիկ 'ի գիրդ ծըղիս զեփիւռին՝
Որ յեղէմին շնէր բարձանց հեղադին .
Զբդմր Թախից, չըդմր ինչ հոգ եւ աղէտ,
Համայն խնծիղ ու երջանկութիւն բերկրաւէտ ։

Երկիր՝ որ նախ յաղու քննար ոսկեծղի
Զնախաստեղծիցն հնչեաց հարսներդ հրաշալի,
Երկնադաշնակ նուազաց 'ի ձայն սրտաթուռդ
Գոռ դիւցաղանց հանէր բանակս քաջագունդ .
Յամուպխաղաց Արարատայն վնհ բարձանց
Զգիշերադէմն վանել հրոսակ Թշնամեաց .
Յարի արանց անկեալ նետից դիտապաստ՝
Ի բլուրս Հայոց ննջէր հինից ժանտ երաստ
Ո՛հ, սրբազան բլուրքք, խորանք անշարժուն,
Որ զջայգն ողջն սափորք խնկովք ակաղձուն՝
Եւ 'ի տուընջեան կողմք լցեալ 'ի նարդէս,
Ոյր 'ի դրախտին փթթէր մերթ զարմն 'ի պարտէղ .
Զխորդ Թաթաւք յարեանց կարմիր ճաթաղիս՝
Բիւրս 'ի զարմէն տեսիք Հայկայ քաջարիս,
Ի սէր կրօնի եւ 'ի պարծանս Հայրենեաց
Դիւթաւալ խաղաղ 'ի խաղմ մահադդեաց,
Իբր ըզծաղիկ պղուն վառեալ գեղաթցր,
Զոր 'ի ծղօտէն կտրէ մանգաղ սայրասուր

Ո՛հ, ննջեցէք խաղաղ մարտիկք աննրկունք,
Ո՛վ իմ լեւանդ դուք հերոսանձ առիւծունք .
Վասն Հայրենեաց մեռեալք՝ յանկետն յաւիտեան

Ապրեալիք դաբ ընդ վեհ զարմին Հայտնութեան .
 Ըզձեղ յաւետ երկին լացցէ բաղմաշէայն ,
 Շաղն մարգարտեայ որ ծաւալէ զդիշերայն ,
 Ուիք 'ի Մասեայ դլեալ կողից բիւրեղեայ ,
 Յորձանսպոտոյտ սահանք ալեաց Երասխայ՝
 Ըզձեղ ծովուն կապոյտ կոհակք բեկանուտ
 Մեծահառաջ մանչմամբ ընդ ժայռ եւ ընդ խուծ ,
 Ըզձեղ սօսեայ սօսաւիւնք՝ շունչ գիշերին ,
 Ըզձեղ ծաղկունք , ըզձեղ սրդոխք , զձեղ արփին . . . :

Այսպէս լուսին անբուն աչօք դու վկայ
 Կացեր չքնաղ բաստիս յեթեր լուսակայ ,
 Տեսեր զերկիրս կանաչ օթոց ծաղկէնկար ,
 Եւ 'ի վերոյ զերկին՝ կապոյտ տաղաւար ,
 Ուր զանուշակն ըմպեալ զայգոյն մատըռուակ ,
 Հարսունք ծաղկեալք յԵգէմաւկայրն կենսունակ ,
 Ի Թռթռակ աղիս քնարայ դողթանայ՝
 Պար կազմէին պսակ 'ի գլուխս մարգարտեայ :

Այլ արդ դարձիր հայեաց լուսին ոսկեծամ ,
 Հայեանց յաւերս եւ 'ի չիրիմն անխընամ ,
 Իցէ՞ այս վայրն ուր փառք կեցին ընդ բիւր դարս ,
 Ուր դիւցազանց ես փայլէի քաջ յարարս
 Աւանդ բլուունք աւերեցին հիմն 'ի վեր
 Զանդրանկագեղն յաշխարհս , զերկիր մաննաբեր .
 Եւ Հայաստան իբրեւ ըղհարսն անտերունչ
 Փառօք իւրովք սուղի յաւերս մահաշունչ :

Փայլակն այն ո՛հ , երջանկութեան ոսկեծիր՝
 Էր արշալոյսն իմոց կենաց վարդաափիւ ,
 Որ 'ի քթթել ական էառ ըզլախճան ,
 Ըզձիրանին մերկեալ յանձնէն պատմուճան՝
 Փոթորկածին յամպոց գումար բարդ 'ի բարդ
 Յեթերական ծովուն ալիս լուսաղարդ :
 Եւ իմ որդիք բնակասընունդք աշխարհիս ,
 Ի Հայրենեաց նշդեհք՝ լքքին ըզՄասիս ,
 Որոց մնչիւնք աղիողորմ հեծութեանց
 Ընդվանք բաղնէն զօտարին սիրտ անթափանց .
 Ընդվայր եւ զիմ յուզեն աղիս ցաւագին՝
 Վիրաց նոցին գտանել դարման կենսածին ,
 Աւանդ ինձ մօրս ծնողն որդւոց սիրասուն՝
 Որոց աշխունք ցանդ նըւաղին 'ի լուսոյն :

Ո՛հ , դադարեանց յողբոցդ մայրիկ իմ անոյշ ,
 Ո՛վ դու սրախս իմ խանդավառ միակ յուշ ,
 Փօքր միւս եւս եւ հեկեկանքդ ողբամուռնչ
 Լալիէդ կիզմամբ ծախեալ սպառնն զիմ ըղբունչ :

Պիշ աղէ՛ պիշ ընդ մարդ մըտից արեւուն ,
Տեսանիցէն անդ լոյս փայլեալ շողալուն ,
Ծագեաց անդրէն նոր արշալոյս Հայութեան ,
Լուսոյն ծրխաց գրօշակ յայերս ՚ի ծածան ,
Յայր նըջուլից փախնուն ճիւղադ գիշերին ,
Ուխդ իմաստից առատացեալք զեղանին :
Պնդեանց ապա իբր առնաղէն քաջ ասպետ ,
Զի ընդ խաւար կայ մարանչել քեզ յաւէտ :

Աւերիս Կարապետեան
Կ . Պօլեյի
Աղա . Ժառ . Վարժարանի :

ԽՈՐՀՈՒՐԴ ՓՐԿԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ

Ինչպէս Երրորդութեան խորհուրդն
կը պարունակէ իւր մէջ բնազանցական
և անիմանալի դադունիք , նոյնպէս եւ
Փրկագործո-ւի-նն կը բովանդակէ մար-
դոյ սքանչելիքներն , իւր վախճանական
նպատակի և իւր սրտի և հոգւոյ նը-
կարագրութիւնն : Եթէ նուրբ մտա-
ծութեամբ նկատեմք , զարմանօք պի-
տի տեսնեմք որ սոյն երկու խորհրդոյ
մէջ ծածկուած են Աստուծոյ սկզբնա-
կան դիտաւորութիւնքն և տիեզերաց
կազմակերպութիւնն : Երրորդութեան
փառաց առջեւ կը յայտնուի մեր փո-
քրկութիւնն , կը ստորնանայ մեր իմա-
ցականութիւնը և բնաջինջ կը լինիմք
մեք : Բայց սրտագրաւ փրկագործու-
թիւնն , որոյ խորհուրդն գերադոյն ես
է , չթողուր զմեզ ընդ երկար չլանալ
և սքանչանալ Երրորդութեան դադու-
նեաց վերայ , այլ արտասուօք կը լեցը-
նէ մեր աչքերն եւ կ'ուղղէ զանոնք
առ վայր մի խաչի վրայ :

Սոյն խորհրդէն կը ծնի սկզբնական
մեղաց պատմութիւնն , որ յայտնապէս

կը յույնէ մարդոյ բնութիւնն : Եթէ
չընդունիմք սոյն մեղաց ստուգութիւ-
նը , որ արդէն բոլոր ազգաց աւան-
դութեամբք հաստատուած է , ան-
թախանցելի մթութիւն մի կը շրջա-
պատէ զմեզ և շատ դադունիք և խոր-
հուրդներ , շատ պատահմունք և երե-
ւոյթներ անմեկնելի կը մնան : Ի՞նչ
բացատրութիւն կարեմք տալ մարդոյ
դէպ առ չարն ունեցած միտման , որ
միշտ կը հակառակի առ բարին եղած
յօժարութեան և ձայնին թէ՛ « Մենք
առաքինութեան և բարութեան հա-
մար ստեղծուած եմք » : Ի՞նչպէս կա-
րելի է բացատրել Մարդոյ թշուառու-
թեան արժանաւորութիւնը , նորա ա-
ռատահոս քրտունքը , որք մեծամեծ
ակօսներ կ'արգասաւորեն , յորդ ար-
տասունքն , բաղմնութիւ վռտերը , ար-
դարոյ կրած դժբաղդութիւնները , չա-
րագործին յաղթանակները և անպա-
տուհաս յաջողութիւններն . Բնչպէս
կարելի է պարզել եւ մեկնել ասոնք
առանց նախնական անկումն ընդունե-

շու : Նախատեսող Մարդոյն սոյն անկումն չընդունելով էր որ նախկին փիլիսոփայք անկան օտարօտի մոլորութեանց մէջ եւ հնարեցին Յիշատակաց վարդապետութիւնն (1) :

Նախամօր Եւային տրուած անէծքն բաւական է մեզ համոզել սոյն սկզբնական մեղաց ստուգութեան, ուստի ծագումն առած է փրկագործութեան մեծ և երանաւէտ խորհուրդն, անէծք մը որ ամեն օր կը կատարուի մեր աչաց առջեւ : Ի՞նչ արդանդի ցաւեր են ծննդաբերութեան ժամանակ եւ սակայն ի՞նչ երջանկութիւն մայրութեան : Խորհրդաւոր աղօթցութիւններ, որք միանգամայն մօր մը վշտովն և ուրախութեամբ՝ մարդոյ կրկին ճակատագիրն այսինքն թշուառութիւնն և երջանկութիւնը կ'աւետեն : — Կարելի չէ մոլորիլ Աստուծոյ ճանապարհաց եւ կարգադրութեանց վերայ, մօր մը տաժանելի ճգնաց մէջ մարդկութեան կրկին վախճանը տեսնելով : Եւ այդ է հաւատալ որ անխիճ և դատաւարութեան մէջ ալ Նախախնամութեան կամբը կայ :

Բաց յայտմանէ կը տեսնեմք ամեն օր զաւակունք, որք իրենց հարց համար պատժոյ ենթարկուած են, կը տեսնեմք չարագործ անձինք, որոց յանցանաց ընդհարումն՝ իւրեանց առաքինի սերունդն կը հարուածէ : այս եւս կը հաստատէ սկզբնական մեղաց գոյութիւնն : Բայց դժութեան և բարութեան Աստուած մը՝ սոյն մեղօք մարդկութեան խոստովորուած տեսնելով եկաւ մեզ փրկել : Ուրեմն մեր

տկար և մեղադարտ արարածքս հարցունեմք արդ ո՞չ մտօք՝ այլ սրտիւ ի՞նչպէս կրնայ Աստուած մը մեռնիլ : Եթէ բարի որդւոյ մը՝ այս տիպարն, եթէ հաւատարիմ բարեկամաց այս օրինակն, եթէ Զիթենեաց սարի սոյն մենակեաց աղօթարարն, այս դառն բաժակն, այս խաչն, պատառատուն վարագոյրն, հերձեալ ապառաժն, բռնութեան սոսկալի տեսարաններն եւ մթութիւնքն չկարենան գրաւել մեր սիրտն, յափշտակել մեր մտածութիւնքն, կարելի չէ այլ եւս գերագոյն հրաշքներ և սրտագրաւ սքանչելքներ գտնել ոչ մի բանաստեղծի գրուածոց մէջ :

Սակայն թերեւս ըսուի. « Երեւակացութիւնները իրականութիւններ չեն. մէք լուսաւորեալ դարու մէջ կ'ապրիմք որ ոչինչ չընդունիր առանց աւագացելի :

Իրիցեք թէ լուսաւորեալ դարու մէջ ըլլամք, որոյ վերայ արդէն ոմանք տարակուսած են, բայց պէտք չէ զարմանալ երբ մեզ յիշեալ առարկութիւն ըլլուի : Երբ ջերմ հակառակութիւններ կը յուզուէին ընդդէմ քրիստոնէութեան՝ Օրիժէներն, Քրաքներն, Պօսիւններն կը պատասխանէին, բայց դարձեալ բնազանցական վիճաբանութիւններն կը շարունակուէին ընդդէմ սոյն կրօնի և ինչպէս Արես, Սէլս և Պօրփիւր կ'ըսէին Քրիստոնէութեան համար թէ խորագիտութեանց եւ գաղտնեաց հիւստածք մի է, որք իսպառ անօգուտ են երեւակացութեան և սրտին և որոց ազանդաւորքն յիմար և պակասամիտ են : Ո՞վ կարող է պատասխանել այս անարգանաց և հաստատել որ Աւետարանական մշակութիւնը՝ բանաստեղծի մշակութիւն է, մշակութիւն փափուկ և մատաղ հոգւոց, վասն զի եթէ քրիստոնէութեան

(1) Սոյն փիլիսոփայք, հոգեփոխութիւնն ընդունելով կը հաւատային նա և որ հոգիք իրենց բնական նախորդ մարդոյն մէջ ինչ դէպքեր կամ վիճակ որ ունեցած են ասանց յիշատակը կը պահեն նա և յաջորդին մէջ, ուր որ տեղափոխին :

գերագոյնութիւնը նկարագրեն, նոքա պիտի պատասխանեն թէ՛ « Լոկ բանաստեղծական նկարագրութիւն մ'է այդ, պէտք է ակզունքներ և նիւթեր յառաջ բերել » և եթէ պատճառներով հաստատել ջանաս, պիտի ըսեն թէ՛ « Միայն զգացումներ և օրինակներ պէտք են » ։ վերջապէս խիստ դժուարին է համոզել այսպիսի յողդողդ հակառակորդներն, որք հաստատուն չեն իրենց հարցմանց մէջ և միշտ կը փոխփոխեն էրենց առարկութիւններն ։ Պիտի ջանամք՝ փրկագործութեան վրայ մի քանի բան եւս աւելլով ցուցնել թէ՛ Քրիստոնէական Աստուածաբանութիւնը, այնքան անանհետեւ չէ, որչափ կը կարծուի ։

Տիեզերական ընդհանուր աւանդութիւն մի կ'ուսուցանէ մեզ թէ՛ Մարդն ստեղծուած է, ոյժմեան վիճակէն աւելի կատարեալ վիճակի մը մէջ և թէ անկում մը տեղի ունեցած է ։ Այս աւանդութիւնը կը հաստատուի ամեն գաւառաց և ամեն ժամա նակի փրիստիպայից կարծեօք, որք չկարացին հասու լինել թէ ինչ է մարդն բարոյապէս, առանց կատարելութեան նախկին վիճակն ընդունելու, զոր կողմուած էր Մարդկային բնութիւնը իւր սխալմամբ ։

Մարդը ՚ի հարկէ որ և է վախճանի մը համար ստեղծուած է, և որովհետեւ կատարեալ ստեղծուած է, պէտք է որ անպատճառ կատարեալ վախճանի մը կողմած ըլլայ ։

Բայց երբ մարդն անկաւ իւր սրխալմամբ, արդեօք իւր վախճանական նպատակն եւս փոփոխեցա՞ւ ։ Ո՛չ երբեք, վասն զի նորէն չստեղծաւ, մէ երբեք, զի մարդկային ազգը չփոխեցաւ, որպէս զի մի ուրիշ սերունդի տեղի տայ ։

Այսպէս ուրեմն՝ իւր անհնազան

դութեամբ մահկանացու և անկատար դարձած մարդն, միշտ մնացած էր իւր անմահական և կատարեալ վախճաններովն ։ Եւ ինչպէս պիտի կարենայ հասնիլ այս վախճանին իւր ներկայ անկատար վիճակովն ։ Առ այս անբաւական է նա միայն իւր զօրութեամբ, ինչպէս հիւանդ մարդ մը անբաւական է բարձրանալ մտածութեան այն աւտիճանին, ուր կարող է հասնիլ առողջ եւ ողջամիտ մարդն ։ Ուրեմն սոյն անկման ծանրութեան և կանգնման զօրութեան մէջ անհամեմատութիւն մը կայ, անկումն ծանրակշիռ և մեծ, իսկ մարդոյ կանգնելու զօրութիւնն նուազ և աննշան ։ Այս աեղ ահա զգալի կը լինի օգնութեան կամ փրկագործութեան մը կարեւորութիւնը ։

Թերեւս ըսուի, որ « Այս պատճառաբանութիւնը առաջին մարդոյն համար է, և մեր կարող եմք մեր վախճանական նպատակին հասնիլ, ինչ անբաւութիւն և ինչ անպատեհութիւն է մտածել որմեք ամենքս պիտի պատժուիմք մեր նախամօր սխալմամբ » ։

Առանց այս տեղ վճռելու թէ Աստուած արդար կամ անիրաւ էր զմեզ համապարտ ընելուն, սա միայն գիտեմք և բաւական է մեզ գիտնալ, որ սոյն օրէնքը գոյութիւն ունի ։ Ամեն ուրեք կը գտնուին որդիներ, որք իրենց մեղապարտ հարց պատուհաններն կը կրեն և մինչեւ իսկ Տիեզերաց բնական օրինաց մէջ կը գործադրուի սոյն օրէնքն ։ Երբ հօր մը շուպտութեամբ ախտացեալ մանուկ մի կը ծընի, ինչո՞ւ չեմք բողբեր բնութեան դէմ, ինչ ըրած է այս խեղճ անմեղ մանուկն, որ կը կրէ այլոց մոլութենէն յառաջ եկած վշտերն ։ Այո՛, այո՛, հոգւոյ ախտերն և ս ժառանգական են ինչպէս մարմնոյնը, և մարդ կը պատ-

Ուրի մինչեւ իւր վերջին սերունդին մէջ այն յանցանոր, զոր թողած է մեղաց օկոյնադործն :

Այսպէս ահա մի կողմէն անհաշիւ քանակ անհաշիւ թիւով ծնւած անհաշիւ և փոխանցութեամբ յաջորդած բնական եւ բարոյական ախտանշաններով մարդայ մէջ և միւս կողմէն ալ մարդայ վախճաններն նոյն կատարելութեան մէջ ըլլալով, ինչ որ էին անհաշիւ անհաշիւութենէ յառաջ, թէ և մարդն քնքնին մոլորած լինի, դարձեալ փրկագործութիւն մի կամ ուրիշ որ և է միջոց մի անհրաժեշտ է մարդն իւր վախճանին արժանաւորելու համար : Այս բնական հետեւութիւն է այն վիճակին, որոյ մէջ կը գտնուի մարդկային բնութիւնն :

Փրկագործութեան մը անհրաժեշտ կարեւորութիւնը հաստատելէն զինի կը մնայ այժմ որոնել թէ ո՞ր կարգի մէջ կարելի է ղայն գտնել : Այս կամ մարդկային կարգին մէջ կամ աւելի զերազայն էակի մէջ կարելի է գտնուի :

(Շարահանկելի :

ՀԱՆԴԵՍ

ԸՆԹԵՐՑՄԱՆ ՀՐՈՎԱՐՏԱԿԻ

ՆՈՐԱՊՍԱԿ ԿԱՅՍԵՐ

Ամսոյ 6ին Տեղւոյս Կառավարութեան կողմէն յատուկ հրաւիրագրով ամեն Վանքերէն խնդրուած էր երկրորդ օրը Կառավարութեան պաշտօններէն զանուի Նորապետի Կայսեր հրովարտակի ընթերցման : Որոշեալ ժաման մեր Ամեն Ս. Պատրիարքը երեք Եպիսկոպոսաց և երեք Վարդապետաց ընկերակցութեամբ զնաց Կառավարութեան պաշտօն, ուր մի ընդարձակ

ժ.Ա.

սրահ պատրաստուած էր ընթերցման հանդիսի համար և ուր արդէն ժողոված էին թէ՛ դատարանի և թէ՛ զինուորական պաշտօնեայք, ինչպէս եւ իւրաքանչիւր ազգաց հոգեւոր գլուխներն . այն է Յունաց Պատրիարքը, Յոյն — Կաթողիկոս Եպիսկոպոսը, Լատինաց Պատրիարքի կողմէն փոխանորդ մի եւ Հրէից Խախամբ : Երբ պաշտօնական անձինք ամբողջացան, Վսեմ. Կառավարիչն Հրովարտակի ի ձեռին սրահը մանկավ՛ յարգանքով թահրիաթ Միւտիւրին ներկայացոյց կարգալու համար : Սրապոյ նրահին ժողովրդեան խուռն բազմութիւն լցուած էր հրովարտակը լսելու փափաքանքով . զրաց հազարապետի առաջարկութեամբ Կառավարիչը հրամայեց ներս առնել սրահի տանելուն չափ, և ապա թահրիւթ Միւտիւրին կարգաց բարձր ձայնիւ նախ հրովարտակը եւ յետոյ Կառավարիչն ուղղեալ զին, որով կը ծանուցուէր նախորդ Կայսեր անկման պարագաները և Սուլթան ՄԱԻՐԱՍԱՅ Գահակալութիւնը Այնուհետեւ Յունաց Պատրիարքը յունական լեզուով բարեմաղթական ճառ մի կարգաց, յետ որոյ մեր Ս. Պատրիարքը Տաճկական բարբարոյ անպատրաստական բանաստեղծութեամբ մի Սպորտիւր Վալիի օրով Օսմանեան պետութեան վտանգաւոր և տխուր կացութիւնը բացատրեց և շնորհակալութիւն յայտնեց Նախախնամութեան և Թուրքիոյ Հայրենասիրաց, որք համայն երկիրը մեծ վտանգէ մը ազատեցին և ապա Նորապետի Կայսեր կենաց, Նախարարաց յարատեւ հայրենասիրութեան և զինուորականաց քաջութեան համար բարեմաղթութեամբ վերջացոյց խօսքը : Ետոր հանդիսականք բանիւ բերանոյ շնորհակալութիւն յայտնեցին մեր Ս. Պատրիարքին :

Ահաւասիկ Ս. Պատրիարքի բանախօսութեան համառօտագրութիւնը :

« Պարտք մի կատարելու համար յանկարծ ոտքի կ'ելլեմ առանց նախապատրաստութեան . ուստի ներկայ գտնուող Էֆէնականներուն ներողամիտութիւնը կը խնդրեմ :

Համայն արարածոց կենաց պէտքերն հոգացող եւ ամեն ժամանակ ու ամեն վայրկեան Նախախնամող՝ Տիեզերաց Աստուածն է :

Նա աշխարհի բոլոր ազգաց վերայ հսկելու, նոյա բարօրութեան, յառաջագիմութեան և խաղաղութեան համար թագաւորներ հաստատած է . ուրոց հրամայած է խնամ ունենալ իրենց հպատակաց կեանքին, պատուոյն եւ ընչից վերայ :

Այս աստուածուստ սահմանեալ թագաւորներէն մի եւս մեր Բարեխը նամ թագաւորն ըլլալով՝ ըստ իւր պարտաւորութեան իրեն յանձնուած աւմեն հպատակները իբրեւ զորդիս խը նամելու վերայ էր և է : Բայց ինչպէս շատ անգամ շատ տէրութեանց մէջ պատահած են եւ կը պատահին միշտ աշխարհի բազմադիմի ձախորդութիւնք . նոյնպէս հետ զհետէ անթիւ ձախորդութիւնք պատահեցան Օսմանեան Բարեխնամ Տէրութեան մէջ, և որ ըստ օրէ չարիք 'ի վերայ չարեաց կուտակելով ծայրագոյն սաստիութեամբ բովանդակ կայսրութիւնը այրեց ու մրկեց առանց երբէք կենդանութեան նշան մի թողլու : Այս տըխուր կացութեան մէջ գերեզմանին դուռը հաննող անկարող և անօգնական հիւանդի մը պէս իւր յոյսը միայն Աստուծոյ ամենակարող զօրութեան վերայ դնելով՝ իւր անբուժելի ցաւոց դեղն ու դարմանը անտի կը սպասէր :

Այս ցաւալի վիճակը Թուրքիոյ բոլոր բնակչաց յայտնի է :

Ահա յանկարծ Աստուած, որ տմենակարող է, Օսմանեան Մեծազօր Կայսերութեան բարեջան նախարարաց և հոգեւորականաց սրտին մէջ հայրենասիրական փոքրիկ կայծ մի բուրբոցեց, որ հուպ ընդ հուպ հրահարուելով՝ երկրին կորուստ սպառնացող ամեն աղէտներն 'ի մի վայրկեան այրեց և ոչնչացոյց անձայն և անշշուկ, մեծ և արժանաւոր գործ ԺԹԴ դարու :

Աշխարհի պատմութեան մէջ նրմանը չը տեսնուած գործ մի էր այս, մանաւանդ մեծ դաս մի Եւրոպայի հայրենասէրներուն, որք հայրենեաց բարեկարգութիւնն ու անդորրութիւնը բիրաւոր հայրենակցաց տրեամբ կը գնէն . մինչդեռ Թուրքիոյ հայրենասէր Նախարարք եւ հոգեւորականք փրկեցին հայրենիքը, փրկեցին Պետութիւնը և փրկեցին Համայն Թուրքիոյ բնակիչները մի քանի ժամուան մէջ առանց չիթ մը արեան՝ բազմեցնելով Օսմանեան գահին վերայ Սուլթան ՄԱԻՐԱՏ Ե . ըստ բազմանոց Համայն հպատակաց :

Այս փրկաւէտ յեղափոխութեան վերայ Թուրքիոյ սուգն՝ միւրթարուութեան, լացն եւ ողբը՝ խնդութեան փոխուեցաւ : Ամեն ոք իւր աչքը, ձեռքն ու սիրտը դէպ յերկինս բարձրացոյց երախտագիտական սուրբ ըզգացմամբ շնորհակալ լինելու Աստուծոյ, որ շնորհեց իրեն հայրենասէր, արդարասէր եւ որդեսէր Կայսր մի, Սուլթան ՄԱԻՐԱՏ Ե : Ամեն ոք չեմ եւ սրտագին բարեմաղթութիւններ ուղղեց առ Բարձրեալն Օգոստ . Կայսեր կենաց և պետութեան բարելուծութեան համար : Ես ալ Միաբանութեանս և Համայն Հայ-Ազգիս ուրախական եւ բարեմաղթական անկեղծ ղգացմանց թարգման հանդիսանալով նախ կը շնորհաւորեմ Սուլթան Մու-

րատի երջանկս իմ Գահախալութիւնը : Եւ ապա կը խնդրեմ Աստուծմէ պահել զՎայսրն իւր պարագայիւք ՚ի խնա ն իւր երջանիկ եւ երկար կենօք . միշտ վառ պահել բարեջան Նախարարաց սրտին մէջ հայրենասիրութեան ոգին , որ առաւել եւս իմաստութեամբ խորհին եւ դորձեն ՚ի շինութիւն Մեծազօր Տէրութեան եւ ՚ի բարօրութիւն ամեն հայատակաց , տալ զօրավարաց եւ զօրաց քաջութիւն բազկի , քաջութիւն սրտի եւ յաջողութիւն զինուոյ :

Կեցցէ եւ հազար կեցցէ Սուլթան ՄԱՍՈՒՐԱՏ Թաղաւորն եւ ամենասիրելի Կայսրն մեր :

ՊԱՏՄԱԿԱՆ

Օսմանեան նախարարաց մէջ հրուշակաւոր եւ մեծանուն Րիֆատ Փաշայի Յունաստանի եւ Եգիպտոսի ապստամբութեան , Ռուսաց պատերազմին , ՚ի Վիէնայ դեսպանութեան , եւ ՚ի Բ . Դուռն իւր նշանաւոր հանձարով եւ խոհեմութեամբ վարած պաշտոններուն միջոցին , ՚ի գրի առած քաղաքական եւ դեսպանագիտական ամենախարեւոր խնդիրները եւ դէպքերը եւ առ Բ . Դուռը գրած նամակներն , որ արդէն Տաճկերէն լեզուաւ հրատարակուած է , արժան գատեցինք նոյն հետաքրքրական եւ գիտութեան արժանի գործերը կարելի եղածին չափ մասն առ մասն թարգմանել հայերէն աշխարհիկ լեզուաւ , եւ Հանդիսիս միջոցաւ հետզհետէ հրատարակել , ընդունով որ բարեմիտ եւ ուսումնասէր ընթերցողայ ակործելի կը թուի :

Ապտարատար
Վարդապետ :

ՍԿԻԶԻՆ ԴՈՐԾՈՅՆ

ՅՈՒՆԱՏ ազգը ՚ի սկզբանէ անտի՝ Օսմանեան հզօր եւ արդարակորով Պետութեան հովանաւորութեան տակ տաղաւարած , եւ այսքան պէսպէս բարութեանց եւ անչափ շնորհաց եւ երախտեաց արժանացած էր : Այս հպատակ աղգէն (*) 1737 (1821) թուականի միջոցները , նախ Էֆլայի կողմերը , եւ յետոյ Մորայի կղզին եւ նորա շրջականները , եւ Միջերկրական ծովուն կղզիներէն ոմանք դուրս վերուցին եւ ապստամբեցան Օսմանեան Պետութեան դէմ . եւ յանդուգն համարձակութեամբ պէսպէս չարեաց եւ անարժան գործոց ձեռնամուխ եղան : Ուստի Օսմանեան Պետութիւնը պարտաւորեցաւ յամառ եւ անզուսպ ապստամբները պատուհասել եւ պատժել : Վասն որոյ այս ապստամբ հպատակաց վերայ խումբ խումբ բանակներ կադմեց , որով ստահակաց շատերը պատժեցան , եւ յափշտակուած կայսերական բերդերը եւ ամրոցները նոցա ձեռքէն աղաւտեցան : Ապստամբներէն անոնք որ անձնատուր հնազանդեցան , դժութիւն եւ ներսողութիւն գտան : Սակայն սակաւք ոմանք յապստամբաց հաստատուն մոօք իրենց յամառութեան մէջ կացին մնացին : Եւ մինչդեռ Բ . Դուռը այս ստահակները զուպելու պէտք եղած պատրաստութիւնները ամենայն ջանիւք յառաջ կ'տանէր , ահա 1737 (1827) թուին եւ Շէվիլլ ամսոյ սկիզբները , Անգղիոյ Տէրութիւնն Բ . Դուռն խնդրեց , որ Մորայի եւ նորա շրջականները գտնուած կղզիներուն մէջ իսլամ ժողովուրդք չգտնուելով ինքեանք միայն բնակելու

(*) Այս թուականին յոյն կղերք մեծամեծ իւրաւութիւններ յարուցին ընդդէմ Հայոց յերուսաղէմ Բեթլէհէմի եկեղեցւոյն համար : Պարս . Երեսնականի : Երեսնականի : Երեսնականի :

և միանգամայն աղաւտ լինելու շնորհն ընէ, եւ նոցա վերայ խրկուած կառավարիչները և այլ դործավարները յետո կոչուին : Եւ ապա Ռուսիոյ և Գաղղիոյ Տէրութեանց հետ միաբանելով ըսին որ Յունաց այս խռովութեան տարածումը, իրենց ծովային նաւարկութեանց և վաճառականութեան մեծամեծ վնասներ պատճառած է : Եւ Յունաց համար այս արտօնութիւնը և աղաւտութիւնն ձեռք բերելու համար Կ. Պօլսոյ երեք Տէրութեանց Դէսպանները պաշտօնապէս գրով խընդրեցին յՕսմանեան Կայսերութենէ, Սոկայն սոցա առաջարկութեանց վախճանը կարի վնասակար լինելով, թէ ըստ օրինաց և թէ ըստ քաղաքական իշխանութեան, ընդունելութեան արժանի չէր կրնար ըլլալ, մանաւանդ որ Յոյքը 'ի սկըսանէ անտի, Օսմանեան հպատակ ըլլալով, բնական տեղերնին Տէրութեան ժառանգութիւնն էր : Ուստի պէտք էր, անոնց մէջէն այս պիտի տպստամբութեան յանգանդները խտալու տրամեւ, և հնազանդողները ներդրութեամբ յարգել, և թէ այս խնդիրն Տէրութեան ներքին դործոց պատկանելոյն՝ այս մասին ոչոր երբէք իրաւունք ունէր որ և իցէ տատառաւ միջամտելու և խնդիր յարուցանելու : Այս եղանակաւ վերոգրեալ Դեսպանաց կրկին և կրկին անգամ ծանուցուեցաւ, բայց որովհետեւ նորէն շատ թախանձանքներ և ստիպումներ եղան, Բ. Դուռը վերջնական յայտարարութեամբ իւր իրաւունքն հրապարակեց և յայտնադէմ ծանոց, թէ այս խնդրոյն ոչ որ իրաւունք ունի միջամտելու : Ասոր վերայ Դեսպանները վերստին ծանուցին. Եթէ մեր այս խնդիրը չընդունուի, մեր Տէրութեանց մէջ համաձայնութիւն և դաշինք եղած է Միջերկրական ծովը նա-

ւատորմիդ հանել և քանի մի իրաց ուշագիր լինիլ : Ի պատասխանի ասոր Բ. Դռնէն դարձեալ ծանուցուեցաւ թէ այս խնդիրն յաւիտեանս չ'պիտի ընդունուի :

Անալիսիսն նախահանգաւորն մէջ Կայսերական նախաորմին կորուստը :

Չափեձայի և Սալիձայի կողմերը գլուխուած ապստամբ և յամառ խռովալոյցները կամ բնաջնջ բառնալու եւ կամ 'ի հնազանդութիւն անելու դործը, Մորայի և ձիտաէի կուսակալ և սպարապետ Մէհմէտ Ալի Փաշայի որդւոյն Իպրահիմ Փաշային յանձնուած էր, որ 1728 (1828) թուին և Բէպիէպիք ամսոյ 15ին, Կայսերական տորմի ղէն և Եգիպտական նաւերէն, քանի մի հաս առաւ յիշեալ կղզիներուն վրայ երթալու համար, երբ Անտվարին նաւահանգստէն դուրս ելաւ, դաշնակից Տէրութեց Միջերկրական ծովը ելած տորմիդը նորա ճանապարհը արգիլեց, և նա յակամայից վերստին նոյն նաւահանգիստը դարձաւ : Եւ մինչդեռ կայսերական նաւերն խարխիս ձգած նստած էին, յիշեալ Տէրութեանց տորմիդը իբրեւ բարեկամ յանկարծ նաւահանգիստը մտաւ, և անմիջապէս պատերազմի սկսաւ. նաւահանգստին մէջ Կայսերական և Եգիպտական նաւերէն տասը հասը հոց ճարակ տալով պրեցին, և քառասնիւ չտի եւս զօրք ինքընիքնին ծովն ընկղմեցին, թըշ նսմեաց ձեռքը չիյնալու երկիւղով, այս եղելութիւնը նոյն ինքն Իպրահիմ գրով Բ. Դրան ծանոց : Այս տխուր դէպքին վրայ Տէրութիւնը ամեն կողմի պաշտօնէից պատուերներ խրկեց զգուշութիւն և պահպանութիւն ընելու համար :

Հրաւեր ՚ի Կ. Պօլս Երեւելի պաշտօնէից
և Գլխաւորաց՝ սյրսցելոց :

Վերոգրեալ խնդրոյն կարեւորութեան համեմատ, հարկ եղած ատեն բոլոր իշխման ժողովուրդք միաբանութեամբ ընդհանրապէս ղինուորեալ, միաբանական կապերը ամրացնելու, և ուղիղ գիտաւորութեամբ Տէրութեան և օրինաց վերայ խորհելու համար արեւելեան և արեւմտեան (Աւստրիա եւ Ռուսիա) եւ Ալպանիայի (Ալանալի) կողմերը դռնուած երեւելի պաշտօնեայք, իշխանք եւ կուսակալք քաղաքապետաց եւ այլ մեծամեծ եւ կրեւելի անձինք հարաւորութեան ՚ի Կ. Պօլս : Նոքա եւս անմիջապէս ճամբայ ելալով ձեռնալ էլիք ամաց սկիզբները Մայրաքաղաքը հասան, և ըստ պատշաճի նախարարաց ատենները հիւրընկալութեան, եւ անոր պատուէր հրամանի եղաւ ըստ հարկաւորութեան պէտք եղած և ուղղած ատեն պատերազմի պիտոյք հոգալ, և նոքա յօժարութեամբ յանձն առին, իւրաքանչիւրն խոտաքաղ իւր երկրին կարողութեան համեմատ զօրք, պաշար և այլ կարեւոր պիտոյք հոգալ եւ տալ : Յետ այնորիկ առաջի մեծի Վէդլիւն իւրաքանչիւրն ըստ արժանաւորութեան խիւաներ զգեցան, և կաւաւորներէն ոմանք Արքային ներկայանալով խոտաքան փութաջան յօժարութեամբ Տէրութեան ծառայել և ամենեցուն ծանուցադրեր տրուեցան, կալմ և պատրաստ դռնուել և ասոր իւրաքանչիւր օր իւր տեղը վերադարձաւ :

(Շարունակելի է)

ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆ
ԱԶԳ. ԿՐՏՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՅ

Վանայ Գեր. Առաջնորդ Արժ. Տ. Թադէոս վարդապետի 1875 Օգոստոս 31 ամսաթիւ մէկ Տեղեկաւ գիրը կը ծանուցանէր, թէ Վանայ Խօշապ նահանգի բնակիչներէն Մարտիրոսեան Աւետիս անուն անձը, որ ասկից տասն և հինգ տարւոյ չափ առաջ իւր հայրենիքը ամուսնացած, միայն երեք ամիս իւր կնոջը հետ անցունելէն յետոյ՝ զանի թողած և մեկնած էր գաւառէն, մինչեւ հիմա հոն չը դառնալէն զատ՝ իւր մանկամարդ կիներ երեսի վրայ թողեր և իրեն նկատմամբ բնաւ տեղեկութիւն մը չէ հաղորդեր՝ ոչ իւր կողակցին և ոչ այլոմէ :

Արժ. վարդապետը զայս կը ծանուցանէ, որպէս զի պէտք եղած տընորէնութիւնն ըլլայ յայտմամբն :

Արդ Կոստանդնուպօլսոյ Կեդր. Վարչութեան Կրօնական Ժողովոյն որոշմանն համաձայն ներկայ Պաշտօնական ծանուցումն կը հրատարակուի Ազգային բովանդակ լրագրաց մէջ, որպէս զի ո՛ր կը ճանաչէ յիշեալ Խօշապի Մարտիրոսեան Աւետիսը, եւ գիտէ՝ թէ ուր է նա, և ի՞նչ կ'ընէ, կամ թէ մեռած է թէ կենդանի. անմիջապէս Ազգ. Պատրիարքարանիս ի մաց տայ ՚ի գիտութիւն և ՚ի պատշաճ տնօրէնութիւն :

17 Մայիս 1876 :

(ԿՆԻԲ)

ՏԵՂԱԳՐԱԿԱՆ

Պերոմէն գրեալ նամակն իր չաղաւածն :

«Որչափ որ մտադիր էի այս տեղէն ելլալէն յետոյ երթալ նախ՝ Այն-Ռուր», ուր կը գտնուի Ժեղուկթայ մեծ

դպրոցը և անտի Զմեարու վանքը, տպագրութիւն քաղաքը, Պատկերէք և այլն մինչեւ Գամասկոս . սակայն որովհետեւ մինչեւ Այն-Ռուս հասնելնիս մեր առաջնորդին անձրիութիւնը եւ անհմուտութիւնը չը վատահասցոյց զմեզ, վերադարձանք կրկին ՚ի Պէրութ : Ճանապարհին բաւական զուարճալի տեսարաններ վայելեցինք . մանաւանդ Նաիր-էլ-Քէլլ ըստած գետի բերանը շատ զուարճալի և հաճոյական է . ուր կ'երթան Պերութի բնակիչք զբօսանայ և զուարճութեան համար : Սուրա մօտի լեռան երկու ապառաժներուն վերայ պատուհանաձեւ երկու փորուածքներ կան, որոց միոյն վերայ գրուած է " 1860 — 1861 . Նափուէտի Գ. Կայսր Գաղղիացւոց և բանակ Գաղղիական ", մնացեալ գրերը չը կարողացայ կարդալ . վասն զի աւելի մանր էին և դժուարքն թեւոնի . միայն այսչափը կարողացայ մակագրել, որ բանակէն յետոյ եկած բաւը զորապետի անունըն լինի . կայ ուրիշ արձանագրութիւն մի եւս աւելի հին և լատիներէն լեզուաւ, այս եւս անընթեռնի . միայն մէկ բառը մերձաւորութեամբ Անգլիոյ կարդացի . երրորդ արձանագրութիւն մի եւս գետի կամուրջին մէկ երեսը գրուած է արաբերէն լեզուաւ :

Այս տեղը Պերութէն երկու և կէս ժամ հեռաւորութեամբ է ծովեզերաց ուղղութեամբ միշտ դէպ ՚ի հիւսիս : Սորա ճանապարհին վերայ քաղաքէն երկու ժամ հեռու է գետի այն մասը, զոր երկաթեայ լայն խողովակներով Պերութ կը բերեն : Զուրը դարձնելու և Պերութ հասցնելու համար ճիշդ նաւերու չափեղաժ մեքենաներու նըման գործիներ կը բանեցնեն : Այս գործիները 6 հատ են քովէ քով դրուած . երեքը միասին կը բանին եւ միւս երեքն եւս առանձինն : Սոցա

մօտ երեք մեծ աւազաններ շինած են . ըսոյ պղտորութեան ատեն նախ հոն կը տանին, որ զտուր և մաքրուի :

Գալով Այն — Թուրայի Ժեզուիթաց դպրոցին, կարծեմ Գամասկոսի կոտորածէն քիչ մը վերջը շինուած է Գաղղիոյ տէրութեան ձեռնառուութեամբ : Ընդարձակ շէնք մի ունի, որոյ ստորնայարկը կը բաղկանայ եկեղեցիէ մը, սեղանատունէ մը եւ այլն . միջնայարկը ունի մէկ ընդարձակ սերտարան և երկու ընդարձակ ննջատուն . դասարանները քանի մի սենեակներ են վերնայարկին մէջ . ուր կայ նոյնպէս երկու ննջարան եւս : Գարոցը ունի 150 Թաշկաւոր աշակերտ . աշակերտի մը տարեկան թուշակագինն է 2000 զրուշ բաց ՚ի հագուստի, անկողնոյ, թղթի, գրեանց և այլ մասնաւոր ծախսերը, որով գրարոցը տարին 300,000 զրուշ եկամուտ կ'ունենայ ուտելեաց և դպրոցի պաշտօնէից ծախսուց համար : Այս գումարէն թէ պաշտօնէից և թէ ուտելեաց համար առ առաւելն 200,000 զրուշ տարեկան ծախս եթէ ըլլայ, մընացեալը անշուշտ Ժեզուիթաց կոկորդին և նպատակին լաւ կրնայ ծառայել : Ուսմունքը միայն նախալրթական է . որովհետեւ նպատակնին միայն լեզու ուսուցանել է, և գլխաւորաբար Գաղղիարէն : Թէեւ կ'ուղէի ուսմանց ուղղութեան, ուսուցման եղանակին վերայ ընդարձակ տեղեկութիւններ քաղել . սակայն ճանապարհի դժուարութիւններն անձնական տկարութեաւ նըս հետ յոգնաբեկ ըրին զիս, և ասոնց հետ մէկ տեղ լաւ առաջնորդի մը պակասութիւնը չը ներեցին այսքանէն աւելի քաղել : Օրը չորս անգամ ուտելիք կը տան տղայոց . երկու անգամ կերակուր, այն է ճաշ և ընթրիք, առաւօտուն փոքրիկ նախաճաշ մը և ճաշին

ու ընթրիքին մէջ տեղն ալ նոյնպէս
րիչ մը բան : Երէկ սեղանատունը
պատած ժամանակս վերջին նախընթ-
րեաց պատրաստութիւնը տեսայ, փոքր
կտոր մը հաց 25 տրէմ քանակու-
թեամբ, 3 սալոր և 2 ծիրան : Գպրու-
ցի դիմացի լեռներուն տեսքը շատ
հաճոյարար է : Զը մոռնամ ըսել, որ
այս կողմերը վանքերու և եկեղեցեաց
մեծ բազմութիւն կայ : վասն զի որ
չափ լեռներու և բլուրներու գագաթ-
ներ տեսնուին, որք անթիւ են, նոյն-
չափ զանգակատներ : Կերեւի թէ Պա-
պութեան ամենէն հարազատ որդի-
ներն հոս են : Ուրիշ անգամ կը յու-
սամ աւելի շատ գրեւ ուրիշ տեղերու
ստութիւն :

ԿԵԼԻՊՈԼՈՒԷՆ

Կէլիպոլուէն կը գրեն, որ Մայիս
30 ին իրենց Աւագ-երէց Տ. Յովնան
նէս մաքրակրօն քահանայն առ Աստ-
ուած փոխուած է բոլոր ժողովուրդը
սգոյ և թախծութեան մէջ թողլով, ու
րովհետեւ յիշեալ քահանայն քառա-
սուն տարի է 'ի վեր է, որ ժողովրդեան
հոգեւոր հայրութիւն կ'ընէ եղեր, և
այս երկար ժամանակին մէջ իւր բարի
վարութ և հեղահամբոյր բնաւորութիւն
յաջողած է ամենուն սիրտը շահել և
գրաւել : Հոր մը մահը անհնարին թախ-
ծութեամբ կը համակէ որդիները, բայց
հոգեւոր հոր մը մահը, բոլոր հաս-
րակութիւնը : Մեռնիլը ամէն մահկա-
նացուի համար բնական է, բայց երա-
նի որոյ 'ի Տէր ննջեն, և երանի ա-
նոց, որոնք առաքինւոյ մը յիշատակը
սուրբ և անջինջ կը պահեն իրենց մէջ :

ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐԱԿԱՆՔ

Մայիս 30. — Յոսպէի տաճիկ երի-
տասարդ մը կէս աւուր ժամանակ տա-
ճիկ Փերեզակի մը խանութ կը մանէ
մի քանի անառակներու ընկերակցու-
թեամբ և յանկարծ վրան յարձակելով
ձեռքովն աչքերը կը գոցէ և դանակը
կոկորդը մտելով իսկոյն կ'անշնչացնէ
խանութսանն : Փերեզակին դրացիներ
ընն մեծ մասամբ Քրիստոնեայ լինելով
և կիւրակէի առթիւ խանութինն գո-
ցած ըլլալով ոճրագործն կը յաջողի
չուտով խոյս տալ առանց մէկէ մը տես-
նուելու : Տեղական կառավարութեան
կողմէն անմիջապէս բժիշկ կը զրկուի
և քննութեամբ կըստուգուի դանակի
հարուածով մեռած լինելն : Մինչեւ
ցարդ խուզարկութիւնները կը շարու-
նակուին. ոճրագործը ճշդիւ երեւան
ելած չէ, բայց չորս կասկածաւոր ան-
ձինք բանտարկուած են, որոց մին կը
կարծուի ոճրագործն :

— 31. — Արդէն Հանդիսիս նախորդ
թուովն հրատարակուած էր. քաղաքիս
մէջ Մայիս 21 ին ուրբաթ օրը տեղի
ունեցած յանկարծական երկիւղալից
դէպքն : Տեղւոյս Վսեմ. կառավարիչը
ուղելով սոյն տարածայնութեան աղ-
բիւրն գտնել, յատուկ Քննիչ Մասնա-
ժողով մի կողմեց իւր նախագահու-
թեամբ, որոյ անդամակցեցան իւրա-
քան չիւր ազգէ մասնաւոր անձինք Ի-
տարէի ժողովէն ընտրուած : Պատուա-
ւոր անձինք արտօնութիւն ունէին ուն-
կրնդիլ լինելու : Խուզարկութիւնը թէ
և խտիւ սկսուած էին, և խնդիրը Լա-
տինաց Վանուց վրայ ծանրանալ կ'ե-
րեւէր, բայց չ'գիտցուի թէ ինչ պատ-
ճառաւ որոշ վախճան մը չունեցու :

— Յունիս 12 ին գիշեր ժամանակ քա-
ղաքիս Յոսպէի ըսուած դրան բով եղող
Արաբացի բողոքականաց գրատուներ

գող մանելով, երկաթեայ արկղին մէկ կողմի բեւեռները հանելով մէջի գրաւ նուաճ 13000 դահեկանի մօտ դրամ, ինչպէս նաեւ մեծ ժամացոյց մը և հովանաց մը կը գողանայ. սակայն խոյս տուլով իւր թաշկինակն այնտեղ կը մնոնայ, որ անձանօթ անուան մը սկընդատաւներն ունի: Կառավարութիւնը կարելի եղած միջոցներն գործ դրած է գողն գտնելու համար. կասկածելի եղող Սայտացի երկու երիտասարդներ բանտարկուած են:

— 15 ին Ռուսաց շաքենաւով Յուպէ ելաւ տեղւոյս Ռուսական նորընտիր Հիւպատոս Պ. Իլէրիանօֆ, որոյ դիւմաւորութեան գնացած էր տեղւոյս նախկին և այժմ Ռուսաճուկի ընդհ. Հիւպատոս անուանեալ Պ. Քօժէվիքօֆ. հետեւեալ օրն ժամը 3 ին միջոցները քաղաքս հասան Վանուց եւ Հիւպատոսաց թարգմաններու, պաշտիներու և ձիաւոր զօրաց ընկերակցութեամբ:

— 20. Երեկոյեան ժամանակ Պ. Քօժէվիքով ուղեւորեցաւ ՚ի Յուպէ իւր պաշտօնատեղին երթալու: Մեծ բազմութիւն ընկերացաւ մինչեւ Քօլմիա բաւաճ գիւղն:

— 20. Կիւրակէ օրն ձեռնադրութեամբ Ամեն. Ս. Պատրիարքի՝ Աւագ-Սարկաւազութեան ատօմձան ստաւան ՚ի Ս. Յակովբ. Կիսասարկաւազ Դանիէլ Թրակացի, Դպիր Կարապետ Գրիգորեան Գըրգ — Աղաճցի, Դպիր Գրիգոր Վանցի, Դպիր Սարգիս Գրիգորեան Կելիպօյի, Դպիր Յովակիմ Կեօսարայի, Դպիր Կարապետ Յակովբեան Խարբերդցի, իրենց յօժար և ազատ կամօքն: Սոյն վերջինն Խարբերդու Վերի-Մէղըրէի ժողովրդեան խնդրանօք և վիճակին Պատրիարքական Փոխանորդ Արժ. Պետրոս վարդապետի յանձնարարական և ասկէ երեք տարի առաջ եկած էր

՚ի Ս. Աթոռս Քահանայութեան պատրաստուելու համար, այն երեքամեայ շրջանին մէջ անխնջ աշխատութեամբ ըստ բաւականին ուսեալ և իւր բարի և հլու վարուքն արժանաւոր դատուելով գիտութեամբ Պօլոյ Ս. Պատրիարք Հօր և հրամանաւ Ս. Աթոռոյս Ամեն. Գահակալին ամուսն 27 ին Ս. Յարութեան տաճարին մէջ Քահանայութեան օծումն և Սուրբ ատօմձանն ընկալաւ ձեռնադրութեամբ Գեր. Երմիա Եպիսկոպոսի:

Քաջայոյս եմբ որ թէ բարեշնորհ Սարկաւազուք և թէ նորընծայ Տ. Յարութիւն Քահանայն ապագային իրենց անձնուէր ծառայութեամբ եւ հաւատարիմ պաշտօնավարութեամբ Ազգին և Եկեղեցւոյ արժանաւոր մը շահներ և Ս. Աթոռոյս պարծանք կը լինին:

— Բաւական ժամանակէ ՚ի վեր չափալէք (պիղարիէ) ըսուած տուրքն թեթեւցած էր Տէրութեան հրամանաւ այլ եւ այլ դաւառաց մէջ, իւրաքանչիւր չափ ցորենոյ 2 փարայ առնելով, սակայն քաղաքիս մէջ մասնաւորներու շահախնդրութեամբ ցորդ անգործադրելի մնացած էր, ՚ի միտս հասարակութեան, որովհետեւ հարիւրին 5—10 կ'առնուէր, որով տարեկան դումարը 70—80000 դահեկանի կը հասնէր. ժողովուրդը այս անիրաւ կեղեքման դէմ քանիցս բողոքած եւ Տէրութեան հրամանի գործադրութիւնը պահանջած էր, Բ. Դուռն ևս լսելով սոյն արդար բողոքը և մանաւանդ ընդհանուրին շահը մասնաւորներու շահէն վեր դասելով, խստիւ հրամայած է այս մասին կանխաւ եղած որոշումը գործադրել, որ և սկսած է գործադրիլ յուրախութիւն Տեղւոյս ընդհանուր հասարակութեան: